

TALABALARDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

*Xotamqulova Ozoda Mahammadali qizi-Alfraganus universiteti
Pedagogika va psixologiya yo'nalishi magistranti
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.04.2.056>*

Annotatsiya: Kreativlik inson hayotining turli jabhalarida, shu jumladan, ta'limda hal qiluvchi rol o'ynaydigan ko'p qirrali tuzilmadir. Talabalarda kreativlikni rivojlantirish bilan bog'liq psixologik xususiyatlarni tushunish ijodiy fikrlash va innovatsiyalarni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Ushbu maqola o'quvchilarning ijodiy rivojlanishiga hissa qo'shadigan psixologik xususiyatlar, kognitiv jarayonlar va atrof-muhit omillari bo'yicha joriy tadqiqotlarni ko'rib chiqadi. U kreativlikni rivojlantirishda ichki motivatsiya, tajribaga ochiqlik, turlicha fikrlash, moslashuvchanlik va chidamlilikning rolini o'rganadi. Bundan tashqari, ta'lim amaliyotlari, ijtimoiy muhit va madaniy omillarning kreativlikni oshirishga ta'siri muhokama qilinadi. Kreativlikni rivojlantirishning psixologik asoslarini ochib berish orqali o'qituvchilar va siyosatchilar o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish uchun samarali strategiyalarni amalga oshirishlari mumkin.

Kalit so'zlar: Kreativlik, psixologik xususiyatlar, kreativlikni rivojlantirish, talabalar, ichki motivatsiya, tajribaga ochiqlik, turlicha fikrlash, moslashuvchanlik, chidamlilik, ta'lim amaliyoti, ijtimoiy muhit, madaniy omillar

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF CREATIVITY DEVELOPMENT IN STUDENTS

*Khotamkulova Ozoda Mahammadali kizi,
Alfraganus University, master student of pedagogy and psychology*

Abstract: Creativity is a multifaceted structure that plays a decisive role in various aspects of human life, including education. Understanding the psychological characteristics associated with the development of creativity in students is essential for the development of creative thinking and innovation. This article reviews current research on psychological characteristics, cognitive processes, and environmental factors that contribute to students' creative development. It explores the role of intrinsic motivation, openness to experience, divergent thinking, flexibility and resilience in the development of creativity. In addition, the influence of educational practices, social environment, and cultural factors on enhancing creativity is discussed. By uncovering the psychological underpinnings of creativity development, educators and policy makers can implement effective strategies to foster creativity in students.

Key words: Creativity, psychological characteristics, creativity development, students, intrinsic motivation, openness to experience, divergent thinking, flexibility, resilience, educational practice, social environment, cultural factors

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСТВА СТУДЕНТОВ

*Хотамкулова Озода Махаммадали кизи,
Университет Альфраганус, магистрант кафедры педагогики и психологии*

Аннотация: Творчество – многогранная структура, играющая решающую роль в различных сторонах жизни человека, в том числе и в образовании. Понимание психологических особенностей, связанных с развитием творческих способностей учащихся, имеет важное значение для развития творческого мышления и новаторства. В этой статье рассматриваются современные исследования психологических

характеристик, когнитивных процессов и факторов окружающей среды, которые способствуют творческому развитию студентов. Он исследует роль внутренней мотивации, открытости опыту, дивергентного мышления, гибкости и устойчивости в развитии творческих способностей. Кроме того, обсуждается влияние образовательных практик, социальной среды и культурных факторов на повышение креативности. Раскрывая психологические основы развития творческих способностей, преподаватели и политики могут реализовать эффективные стратегии развития творческих способностей учащихся.

Ключевые слова: Креативность, психологические характеристики, развитие креативности, студенты, внутренняя мотивация, открытость опыту, дивергентное мышление, гибкость, устойчивость, образовательная практика, социальная среда, культурные факторы.

Kirish:

Kreativlik - bu insonning zukkoligi, yangilikka turtki bo'lishi, muammolarni hal qilish va badiiy ifodalashning o'ziga xos belgisidir. Ta'lim sohasida o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish nafaqat orzu qilingan, balki ularni zamonaviy dunyoning murakkabliklarida harakat qilishga tayyorlash uchun tobora ko'proq e'tirof etilgan. Biroq, kreativlikning rivojlanishi oddiy jarayon emas; unga ko'p sonli psixologik xususiyatlar, kognitiv jarayonlar va atrof-muhit omillari ta'sir qiladi.

Talabalarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik asoslarini tushunish pedagoglar, psixologlar va siyosatchilar uchun ham zarurdir. Shaxsiy xususiyatlar, kognitiv qobiliyatlar va atrof-muhit ta'siri o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ochib, biz har qanday yoshdagi va har qanday yoshdagi o'quvchilarda kreativlikni rivojlantiruvchi ta'lim tadbirlari va amaliyotlarini yaxshiroq loyihalashimiz mumkin.

Ushbu maqolada o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish bilan bog'liq psixologik xususiyatlarni o'rganadi, ichki motivatsiya, tajribaga ochiqlik, turlicha fikrlash, moslashuvchanlik va chidamlilik rolini o'rganadi. Bundan tashqari, ta'lim amaliyoti, ijtimoiy dinamika va madaniy omillar talabalarining ijodiy salohiyatini qanday shakllantirishini o'rganadi. Ushbu tadqiqot orqali biz ta'lim muassasalarida kreativlikni rivojlantirishning samarali strategiyalari haqida tushuncha berishni maqsad qilganmiz, shu bilan talabalarga o'zlarining to'liq ijodiy salohiyatini ochib berish va innovatsion fikrlovchi va muammolarni hal qilish qobiliyatiga ega bo'lish imkoniyatini beramiz.

Kreativlikni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari:

Kreativlik o'ziga xos xususiyat emas, balki o'quvchilarda uning rivojlanishiga yordam beradigan turli xil psixologik xususiyatlarning murakkab o'zaro ta'siridir. Ushbu asosiy psixologik o'lchovlarni tushunish ta'lim muassasalarida kreativlikni rivojlantirishga intilayotgan o'qituvchilar uchun juda muhimdir [1]. Quyida biz kreativlikni rivojlantirish bilan bog'liq beshta asosiy psixologik xususiyatni ko'rib chiqamiz:

Ichki motivatsiya tashqi mukofotlar yoki bosimlar uchun emas, balki o'ziga xos zavq va qoniqish uchun faoliyat bilan shug'ullanishni anglatadi [2]. Yuqori darajadagi ichki motivatsiyaga ega bo'lgan talabalar qiziqish, ishtiyoq va topshirilgan vazifaga chinakam qiziqish bilan harakat qilishadi. Ular ko'proq yangi g'oyalarni o'rganishga, tavakkal qilishga va qiyinchiliklarga qarshi turishga moyildirlar, bularning barchasi ijodiy jarayonning muhim tarkibiy qismidir. Ichki motivatsiya o'quvchilarning o'rganish va yaratishga bo'lgan ichki istagini kuchaytiradi va kreativlikni rivojlantirish uchun kuchli katalizator bo'lib xizmat qiladi.

Tajribaga ochiqlik - bu yangi g'oyalar, istiqbollari va tajribalarni qabul qilish bilan tavsiflangan shaxsiy xususiyatdir. Ochiqlik darajasi yuqori bo'lgan talabalar noan'anaviy g'oyalarni o'rganishga, mavjud me'yorlarga qarshi chiqishga va noaniqlikni qabul qilishga tayyorligini namoyish etadilar [3]. Ular qiziquvchan, xayolparast va ochiq fikrli, ijodiy

fikrlash va innovatsiyalarni osonlashtiradigan xususiyatlardir. Tajribaga ochiqlik talabalarga muammolarga turli tomonlardan yondashish, turli nuqtai nazarlarni ko'rib chiqish va yangi yechimlarni ishlab chiqish imkonini beradi va shu bilan kreativlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Divergent fikrlash ma'lum bir muammoga bir nechta va xilma-xil echimlarni yaratish qobiliyatini anglatadi. Yagona to'g'ri javob topishga qaratilgan konvergent fikrlashdan farqli o'laroq, divergent fikrlash keng imkoniyatlar va istiqbollarni o'rganishni o'z ichiga oladi[4]. Kuchli divergent fikrlash qobiliyatiga ega bo'lgan talabalar aqliy hujum, improvizatsiya va qutidan tashqarida fikr yuritishga mohir. Ular asl g'oyalarni yaratishga, bir-biriga bog'liq bo'lmagandek tuyulgan tushunchalarni bog'lashga va muammolarga noan'anaviy tomonlardan yondashishga qodir, ularning barchasi ijodiy fikrlashning o'ziga xos belgilaridir.

Moslashuvchanlik - bu o'zgaruvchan sharoitlarga, istiqbollarga va cheklovlarga moslashish qobiliyati. Ijodiy harakatlar ko'pincha o'quvchilardan murakkab va noaniq vaziyatlarda harakat qilishni talab qiladi, ularning fikrlash va yondashuvlarida moslashuvchan bo'lishni talab qiladi. Moslashuvchan mutafakkirlar o'z g'oyalarni qayta ko'rib chiqishga, fikr-mulohazalarni kiritishga va noaniqlikni qabul qilishga ochiq[5]. Ular tajriba o'tkazishga, tavakkal qilishga va muqobil yo'llarni o'rganishga tayyor, hatto muvaffaqiyatsizliklar yoki muvaffaqiyatsizliklarga qaramay. Moslashuvchanlik talabalarga o'zgaruvchan talablar, cheklovlar va imkoniyatlarga moslashishga imkon beradi, bu esa ularning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish imkonini beradi.

Chidamlilik - muvaffaqiyatsizliklar, muvaffaqiyatsizliklar va to'siqlardan orqaga qaytish va qiyinchiliklarga qarshi turish qobiliyatidir. Ijod o'z mohiyatiga ko'ra sinov va xatolik, tajriba va takrorlash jarayoni bo'lib, ko'pincha yo'lda muvaffaqiyatsizliklar va muvaffaqiyatsizliklarni o'z ichiga oladi. Bardoshli talabalar muvaffaqiyatsizliklarni yengib bo'lmaydigan to'siqlar emas, balki o'rganish va o'sish uchun imkoniyat sifatida ko'rishadi. Ular qiyinchiliklarga bardosh bera oladilar, ijobiy munosabatda bo'lishadi va muvaffaqiyatsizliklar yoki tanqidlarga qaramay o'zlarining ijodiy ishlarini davom ettiradilar. Bardoshlilik o'quvchilarga to'siqlarni yengib o'tish, xatolardan saboq olish va pirovardida o'z ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish imkonini beradi.

Ichki motivatsiya, tajribaga ochiqlik, turlicha fikrlash, moslashuvchanlik va chidamlilik o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirishga yordam beradigan asosiy psixologik xususiyatlardir. O'qituvchilar ushbu xususiyatlarni maqsadli aralashuvlar, ta'lim amaliyotlari va qo'llab-quvvatlovchi muhitlar orqali tarbiyalashlari mumkin, shu bilan ta'lim muassasalarida kreativlik va innovatsiyalar madaniyatini rivojlantiradilar. Ushbu psixologik o'lchovlarni tushunish va ulardan foydalanish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarining ijodiy potentsiallarini ochib berishlari va innovatsion fikrlovchilar va muammolarni hal qilishlari mumkin.

Atrof-muhitning kreativlikni rivojlantirishga ta'siri:

Psixologik xususiyatlar o'quvchilarning ijodiy rivojlanishini shakllantirishda muhim rol o'ynasa, ular o'rganadigan va o'sadigan muhit ham katta ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim amaliyoti, ijtimoiy dinamika va madaniy omillarning barchasi o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirishga yoki inhibe qilishga yordam beradi[6]. Ushbu ekologik ta'sirlarni tushunish kreativlik va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishga intilayotgan o'qituvchilar va siyosatchilar uchun juda muhimdir. Quyida biz kreativlikni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi uchta asosiy ekologik omilni ko'rib chiqamiz:

O'quv amaliyotlari o'quvchilarning ijodiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot, eksperiment va avtonomiyaga ustuvor ahamiyat beradigan muhitlar kreativlikni rivojlantirishga moyil bo'lib, qat'iy o'quv tuzilmalari, standartlashtirilgan testlar va eslab qolishga urg'u berish bilan ajralib turadigan muhitlar ijodiy fikrlashni bo'g'ib qo'yishi mumkin. Talabalarni ochiq muammolarni hal qilish, amaliy loyihalar va fanlararo o'rganish tajribasi bilan shug'ullanishga undash izlanish, kashfiyotlar va innovatsiyalarga imkon berish

orqali kreativlikni rivojlantiradi. Bundan tashqari, talabalarning tanlovi, mustaqilligi va o'zini o'zi boshqarishi uchun imkoniyatlarni taqdim etish o'quvchilarga o'z qiziqishlarini ro'yobga chiqarish, o'rganishga egalik qilish va ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish imkonini beradi.

Ijtimoiy muhit, jumladan tengdoshlarning o'zaro ta'siri, hamkorlikda o'rganish tajribasi va qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy tarmoqlar kreativlikni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tengdoshlar o'rtasidagi ijobiy munosabatlar aqliy hujum, fikr almashish va fikr-mulohazalarni qabul qilish, tegishlilik va hamkorlik tuyg'usini rivojlantirish uchun imkoniyatlar beradi. Birgalikda o'rganish tajribalari o'quvchilarni boshqalar bilan hamkorlik qilish, muloqot qilish va g'oyalarni muzokara qilishga undash orqali kreativlikni rivojlantiradi, bu esa bilim va yechimlarni birgalikda yaratishga olib keladi. Bundan tashqari, qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy tarmoqlar, jumladan, o'qituvchilar, murabbiylar va tengdoshlar, rag'batlantirish, tasdiqlash va konstruktiv tanqidni ta'minlaydi, o'quvchilarda yangi g'oyalarni o'rganish va ijodiy tavakkal qilish uchun ishonch va motivatsiyani rivojlantiradi.

Madaniy me'yorlar, qadriyatlar va kreativlikka munosabat uning o'quvchilarda rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Innovatsiyalarni, tavakkalchilikni va noan'anaviy fikrlashni qadrlaydigan madaniyatlar kreativlikni rivojlantirishga moyildirlar, uyg'unlik, an'analar va ierarxik tuzilmalarni ta'kidlaydiganlar esa ijodiy ifodani cheklashi mumkin. Til, ramzlar, marosimlar va ijtimoiy me'yorlar kabi madaniy omillar odamlarning kreativlik haqidagi tasavvurlarini shakllantiradi va ularning yangi g'oyalarni o'rganishga, mavjud me'yorlarga qarshi turishga va ijodiy tavakkal qilishga tayyorligiga ta'sir qiladi. Kreativlikni nishonlaydigan, fikrlar xilma-xilligini qamrab oluvchi va eksperimentlarni rag'batlantiradigan madaniyatni yaratish o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishi, ularning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish va jamiyatga mazmunli hissa qo'shish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ta'lim amaliyoti, ijtimoiy dinamika va madaniy omillar o'quvchilarning ijodiy rivojlanishini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tadqiqot, hamkorlik va innovatsiyalarga ustuvor ahamiyat beradigan muhitlarni yaratish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarining ijodiy salohiyatini ochib berish va innovatsion fikrlovchi va muammolarni hal qilish imkoniyatini beradigan kreativlik madaniyatini rivojlantirishlari mumkin. Ushbu atrof-muhit ta'sirini tushunish va ulardan foydalanish ta'lim muassasalarida kreativlik va innovatsiyalarni rivojlantirish va o'quvchilarni doimiy o'zgaruvchan dunyoda rivojlanishga tayyorlash uchun juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Amabile, T. M. (1983). The social psychology of creativity: A componential conceptualization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(2), 357–376.
2. Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity: Flow and the psychology of discovery and invention*. Harper Perennial.
3. Kaufman, J. C., & Beghetto, R. A. (2009). Beyond big and little: The four C model of creativity. *Review of General Psychology*, 13(1), 1–12.
4. Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 24(1), 92–96.
5. Sawyer, R. K. (2012). *Explaining creativity: The science of human innovation*. Oxford University Press.
6. Sternberg, R. J. (Ed.). (1999). *Handbook of creativity*. Cambridge University Press.